

De aak Zevija rond 1950

Over schepen die men aak noemt

Toen de Engelsman Doughty in 1888 zijn zeiltocht door Friesland maakte keek hij zijn ogen uit. De grachten lagen volgepropt met die voor hem zo eigenaardige Nederlandse vrachtschepen. Volgens Doughty leken ze allemaal sterk op elkaar en verschilden ze slechts in de details.

Het eindeloos onderscheiden van scheepstypen die ondertussen allemaal op elkaar lijken, was voor Doughty een typisch Hollandse afwijking. Ruim dertig jaren later schrijft Philippona, toch zeer deskundig op platbodengebied: 'Een vrolijk ingewikkelde verwarring in de benamingen van oude scheeps- en jachttypen, heeft van oudsher bestaan; een wonder is het dus niet, dat wij er ook thans zo slecht in thuis zijn.' De benaming aak is evenals tjalk zo ongeveer een soortnaam geworden, waarmee onderling zeer verschillende schepen worden aangeduid. Constructief is het meest opvallende bij een aak het verloop van het vlak. Het vlak is in het voorschip en achterschip omhoog gebogen en verloopt in het berghout en de huidgangen.

Nog zo'n bekende auteur, P.J.V.M. Sopers, stelt dat de functie van de voorsteven - het bevestigen van de huidgangen - bij het steeds ronder worden van de schepen eigenlijk kwam te vervallen en dat bij de constructie van de aak deze ontwikkeling consequent is doorgetrokken. De achtersteven is meestal wel aanwezig en dient ter ophanging van het roer.

De visaak, voorloper van de Lemsteraak

Tot de aken, die geen "echte" aken zijn, behoren de Friese vissersschepen. Van Waning schrijft in 1953 dat de aanduiding aak in het Friese taalgebruik het soort schip steeds met de visserij verbindt en in een oud Oost-fries woordenboek wordt het verklaard als schip met vlakke bodem. In Friesland zijn gelukkig nog een aantal kleine visaken voor het binnenwater te zien. Een vroege jachtversie van dit type is de in 1868 door Eeltje

Holtrop van der Zee in Joure gebouwde *Dolphijn*, lang eigendom van Hendrik Voordewind, die er uitgebreid over heeft geschreven. De visaken waren niet alleen zeewaardiger dan de andere open vaartuigen die op de Friese binnenwateren werden gebruikt, zij hadden bovendien zeer goede zeileigenschappen, ondanks hun grote bun. Voor de visvangst op de Zuiderzee werd door Eeltje Holtrop in 1898 een zeewaardige houten visaak gebouwd. Dat is de nu nog bestaande *Zevija*, een aak van meer dan 10 meter lengte, waarin duidelijk de lijnen van een rond jacht te herkennen zijn. Deze aak was dus aanzienlijk groter dan de visaakjes die tot dan toe waren gebouwd. De Boer in Lemmer bouwde in 1876 al z'n eerste houten aken, schepen die we nu Lemsteraak noemen, maar daarover volgende keer meer.

W.H. de Vosprijs toegekend

Tijdens een besloten bijeenkomst is op 10 juli in Heeg de W.H. de Vosprijs feestelijk uitgereikt aan Robin van Son (rechts op de foto boven). Dat gebeurde op grond van de volgende overwegingen:

- Robin is al vroeg in aanraking gekomen met het Ronde en Platbodenvirus. In 1969 werd door de familie van Son een klein schouwkje aangeschaft, die door de vier zoons aanzienlijk onder handen werd genomen. In 1973 werd een grotere schouw aangeschaft, gebouwd bij Brandsma in Rohel. Aan deze twee schouwen werd eigenhandig het nodige verbeterd en met de schepen nam de familie deel aan de Regionale Friese Reünie;
- In 1979 ging de grote schouw door brand

W.H. de Vosprijs 2021 toegekend aan: ROBIN VAN SON

De W.H. de Vosprijs wordt toegekend aan diegene die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het door de SSRP nagestreefde doel, dan wel blijkt heeft gegeven van uitermate grote zorg en toewijding bij het onderhoud en de instandhouding van zijn of haar jacht.

verloren en werd het boeiertje *Holland* aangekocht. Uit uitgebreid onderzoek bleek dat een oorspronkelijk Fries jacht en in nauwe samenwerking met Bein Brandsma werd het teruggebracht in de oorspronkelijke staat;

- Intussen groeide de belangstelling voor Ronde jachten. Gegevens werden verzameld, musea en werven bezocht en een grote verzameling documentatie en foto's, dus kennis vastgelegd;
- Na jaren zeilervaring in Ronde jachten is Robin van Son zijn ideale Friese jacht gaan tekenen, in 2005. Zijn tekeningen waren het begin en een uitgewerkt computermodel completeerde de uitwerking van zijn ideeën, met als resultaat het Friese jacht *Windbreker*; In 2019 schafte Robin de tjotter *Noorderling* aan, zodat hij ook alleen zou kunnen zeilen. De tjotter werd in samenwerking met Martijn Perdijk prachtig gerestaureerd. Ze werd daarna uitgebreid gedocumenteerd en aan de buitenwereld gepresenteerd. Overigens is de geschiedenis van deze tjotter nog steeds niet volledig bekend.

JAN EISSENS, STAMBOEKBEHEER
STAMBOEK@SSRP.NL WWW.SSRP.NL

SSRP

De Stichting Stamboek Ronde en Platbodenvijanden (SSRP) is opgericht in 1955. De SSRP maakt samen met andere behoudsorganisaties deel uit van de Federatie Varend Erfgoed Nederland (FVEN), gesprekspartner van de overheid. Administratie: Rita Eissens - van Goor. Stamboekbeheer: Jan Eissens. Tel. 050-4094094 E-mail: administratie@ssrp.nl